

Statens vegvesen

Vannrelatert regelverk i planlegging og drift av veger

En oversikt over de mest relevante lover og forskrifter

Statens vegvesen

Kontoradresse: Grenseveien 92, Oslo
Postadresse: Postboks 8142 Dep, 0033 OSLO
Telefon 22 07 35 00 - telefaks 22 07 .

Bestilling av publikasjonen:
Utbyggingsavdelingen
Telefon 22 07 37 66 - telefaks 22 07 36 79

Statens vegvesen

Vannrelatert regelverk i planlegging og drift av veger

Oppdragsgiver	Oppdragstaker	ISBN-nummer
Statens vegvesen Vegdirektoratet Utbyggingsavdelingen Miljøseksjonen Jørn Arntsen 22 07 34 64 jorn.arntsen@vegvesen.no	Interconsult ASA Per Kristian Røhr 21 00 92 42 PKR@interconsult.com	Rapportnr UTB 2003/01
		Arkivnummer 2002/02522

Tittel
Vannrelatert regelverk i planlegging og drift av veger (Planning and operation of roads. Regulations related to water)
<p>Sammendrag Rapporten gir en kortfattet oversikt over de lover og regler vegplanleggere bør være oppmerksom på i planprosessen. Vannressursloven, Plan- og bygningsloven, Naturvernloven og Forurensningsloven presenteres med særlig vekt på vannressurslovens konsesjonskrav. Rapporten inneholder en 7-punkts "hurtigveileder" for hvordan vegplanleggere kan håndtere vann i tidlig planfase.</p> <p>Summary This report contains a short overview of laws and regulations which road planners should pay attention to during the planning process. The Water Resources Act, the Planning and Building Act, the Nature Conservation Act and the Pollution Act are presented in the report, with particular emphasise given to the concession requirements of the Water Resources Act. The report contains a 7-step "quick guide" for dealing with water issues during the first phases of planning.</p>

Emneord	Subject words
Vegplanlegging Vannressurser Lover, regelverk Konsesjon	Road planning Water resources Laws, regulations Concession

1 Forord

Statens vegvesen sin virksomhet kan påvirke vannkvaliteten i nærliggende elver, bekker, innsjøer og grunnvannsårer. Det er derfor viktig at vi gjennom planleggingen, anleggsfasen og driften av veganlegg forsøker å redusere de negative konsekvensene vår virksomhet kan ha.

I denne rapporten gir vi en kort oversikt over de mest sentrale delene av regelverket som omhandler vann. Rapporten omhandler ikke nødvendigvis alt regelverk knyttet til vann. Rapporten er utarbeidet av Interconsult og supplert av Plan- og eiendomsseksjonen i Vegdirektoratet.

Det nye EU-direktivet for vannkvalitet (2000/60/EF) er i skrivende stund ikke innarbeidet i norsk lovverk, og er følgelig ikke beskrevet i denne rapporten.

Vi håper at rapporten gir en nyttig innføring i vannregelverket og hvordan vi bør forholde oss til det ved planlegging av nye veger.

15.05 2003
Miljøseksjonen

Sidsel Kålås
seksjonsleder

2 Innhold

	Side
1 Forord	5
2 Innhold	7
3 Sammendrag	9
4 Bakgrunn.....	10
5 Sentrale spørsmål om vann ved planlegging, bygging og drift av veganlegg	11
5.1 Påvirkning av vannføring og strømming	11
5.2 Påvirkning av vannkvalitet	11
5.3 Påvirkning av biologisk mangfold.....	12
6 Det vannrelaterte regelverk	13
6.1 Plan- og bygningsloven.....	13
6.1.1 Samarbeid fra tidlig planfase	13
6.1.2 Fylkesplan, Kommuneplan og reguleringsplan	14
6.1.3 Konsekvensutredning	14
6.1.4 Samordning av behandling etter plan- og bygningsloven og vannressursloven.....	14
6.1.5 Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag	15
6.1.6 Rettslig bindende verneplaner etter pbl	15
6.1.7 Relevante forskrifter til pbl	15
6.1.8 Relevante veiledere til plan- og bygningsloven.....	15
6.2 Vannressursloven	16
6.2.1 Lovbestemmelser om konsesjonsplikt	16
6.2.2 Vurdering av konsesjonsplikt	17
6.2.3 Eksempler på tiltak som kan utløse konsesjonsplikt:	18
6.3 Myndighetsutøvelse iht. vannressursloven	19
6.3.1 Praktiske erfaringer fra bruk av vannressurslovens konsesjonsbestemmelser.	19
6.3.2 Forskrifter til vannressursloven	20
6.3.3 Veiledere og retningslinjer til vannressursloven.....	20
6.4 Naturvernloven.....	20
6.5 Forurensningsloven	21
6.6 Annet relevant lovverk	21
7 Tidsakse for vannrelaterte spørsmål i planprosessen.....	22
8 Vegplanleggerens hurtigveileder.....	23

Vedlegg 1. Innholdet i søknader om konsesjon.

Vedlegg 2. Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE). Regional organisering - adresser.

3 Sammendrag

Påvirkning av vannføring/-strømning, vannkvalitet og biologisk mangfold ved bygging og drift av veg må vurderes i forhold til gjeldende lovverk. Hovedprinsippet i regelverket er at vassdrag skal sikres en samfunnsmessig forsvarlig bruk og forvaltning.

Hensynet til drikkevannskvalitet har høyeste prioritet og er regulert gjennom helselovgivning og drikkevannsforskrift.

Nye regler knyttet til vassdrag, først og fremst vannressursloven, har resultert i skjerpet søkelys på veganleggenes virkninger for vassdrag og grunnvann generelt. Et sentralt element i vannressursloven er at tiltak som direkte eller indirekte påvirker vassdrag eller grunnvann, skal vurderes opp mot reglene om konsesjonsplikt i vannressursloven.

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) er den sentrale vassdragsmyndighet i forhold til lovverket og bør trekkes inn i vegplanleggingen på et tidlig tidspunkt. Gjennom dialog med vassdrags- og planmyndigheter (NVE, fylkesmann, kommune) kan det oppnås effektiv håndtering av vannrelaterte problemstillinger uten forsinkelser i planprosessen.

Vannressursloven åpner for at vassdragsmyndigheten kan beslutte at tiltak som er tillatt i reguleringsplan ikke trenger konsesjon. For vegtiltak som trenger konsesjon, bør saksbehandlingen etter vannressursloven og plan- og bygningsloven samordnes.

I tillegg til plan- og bygningsloven og vannressursloven kan regler i naturvernloven og forurensningsloven komme til anvendelse ved planlegging av vegtiltak som berører vassdrag eller grunnvann.

Tidligere var vassdragspåvirkning i forbindelse med veg først og fremst knyttet til anleggfase. Nå er det klare tegn på at vassdragspåvirkning også i driftsfase, som for eksempel utslipp av overvann, vil bli viet større oppmerksomhet fra forurensningsmyndighetenes side.

Stikkord for hvordan vegplanleggeren best kan forholde seg til det vannrelaterte regelverk er:

Tett kontakt og dialog med vassdragsmyndighet fra tidlig planfase og gjennom hele planprosessen.

4 Bakgrunn

Økt vektlegging på allmennhetens rettigheter til vann og vassdrag, sterkt søkelys på bevaring/utvikling av biologisk mangfold og endret lovverk har betydning både for prioriteringer i planer og for innholdet i enhver planprosess. Vegplanlegging følger et tradisjonelt mønster som er effektivt for planlegging og planbehandling.

Saksbehandling, informasjon og offentlig ettersyn av vegplaner vil i de fleste tilfeller gi god anledning for å gi innspill om vassdragshensyn.

Regelverket relatert til vann har vært gjenstand for store endringer de siste årene. Hvis effektiviteten og kvaliteten i vegplanleggingen skal opprettholdes, må vassdragsspørsmål bringes på bane tidligere i planprosessen enn det som til nå har vært vanlig. Som et hjelpemiddel for alle plannivåer er det i denne rapporten stilt sammen faktaopplysninger og erfaringskunnskap om vegplanlegging og vassdragsforvaltning.

Rapporten må ses i sammenheng med annet veiledningsmaterieell om vannressursloven og vegplanlegging etter plan- og bygningsloven. Vi viser i denne forbindelse særlig til:

- Vegvesenets Håndbok 054 "Oversiktsplanlegging" som bl.a gir anbefalinger om hvordan planprosessen bør legges opp bl.a for å sikre medvirkning fra berørte myndigheter mv fra en tidlig planfase
- Vegvesenets "PBL-manual for vegplanleggere – 3. utgave (Misa 02/32) som gir nærmere omtale av regelverket i pbl og noen særlover (herunder vannressursloven).
- NVEs veileder om "Behandling etter vannressursloven m.v. av vassdragstiltak og tiltak som kan påvirke vassdrag og grunnvann" (NVE veileder nr 1/2002)

Presentasjonen tar ikke mål av seg å være fullstendig dekkende for alt relevant regelverk, men er ment å være en gjennomgang av de mest sentrale reglene som bør trekkes inn i tidlig planfase, for deretter å følge planprosess og anleggsfase fram til ferdigstilt anlegg. Regelverket som kunne trekkes inn her er omfattende. Av praktiske årsaker er arbeidet konsentrert om å belyse hvordan reglene i *plan- og bygningsloven*, *vannressursloven*, *naturvernloven* og *forurensningsloven* kommer til anvendelse ved planlegging av vegger.

5 Sentrale spørsmål om vann ved planlegging, bygging og drift av veganlegg

De fleste veganlegg berører i større eller mindre grad vassdrag og vassdragsnære områder. Ved vannressurslovens ikrafttredelse (2001) er det klarlagt at et vassdrag juridisk sett ikke bare består av en vannstreng men også vegetasjonssonen omkring. Vannressursloven klargjør også hvilke plikter som påligger en tiltakshaver som planlegger inngrep i eller nær vassdraget (nærmere om vannressursloven i kap 3.4). I fremstillingen nedenfor blir spørsmål knyttet til nøkkelordene *fysisk*, *kjemisk* og *biologisk* påvirkning belyst. Praktiske eksempler her er brukonstruksjon i vassdrag (fysisk), utslipp av trafikkforurensning (kjemisk) og forringelse av kantsonevegetasjon (biologisk).

5.1 Påvirkning av vannføring og strømning

Alle inngrep i selve vannstrengen som for eksempel graving, utfylling av masser og bygningskonstruksjoner kan påvirke vannets strømningsmønster og dermed ha konsekvenser bl.a. for erosjonsforholdene. Omlegging av bekker/vassdrag og steinsetting av vannløp kan ha tilsvarende virkninger.

Bekkelukking og bygging av kulverter kan innebære økt risiko for flom hvis lukkingen går tett eller er underdimensjonert. Dessuten kan naturverdier og landskapselementer gå tapt.

Veganlegg vil i varierende grad fremstå som tette flater. Av hensyn til trafikk sikkerheten gis veganleggene en utforming som sikrer effektiv bortledning av overflatevann. Hvis dette vannet føres direkte til bekk kan ”styrtflommer” medføre økt erosjon og lokal oversvømmelse.

Det er først og fremst vannressursloven som kommer til anvendelse når det gjelder veganleggets fysiske påvirkning av et vassdrag, jf. nedenfor.

5.2 Påvirkning av vannkvalitet

Anleggsfasen for vegbygging er kritisk for nærliggende vassdrag. Først og fremst gjennom partikkelavrenning og risiko for uhellsutslipp. I vegens driftsfase ledes ofte ubehandlet overvann og drensvann direkte ut i nærmeste vassdrag. Vegens driftsfase gir også en mer langsiktig påvirkning, ved at vegens sideareal tilføres typiske stoffer i trafikkforurensning. Over tid vil partikkelbundet trafikkforurensning gradvis også kunne påvirke vannkvaliteten i vassdrag tett opp til veganlegg. Det lett vannløslige vegsaltet er påvist i enkelte tjern/sjøer og i grunnvann. Dette indikerer at også trafikkforurensning generelt innebærer risiko for langsiktige vannkvalitetsendringer.

Vegtrafikk innebærer fare for tankbilvelt og andre uhell med påfølgende ukontrollert utslipp. Særlig der veger krysser influensområder til drikkevannsforsyning kan uhellsutslipp få store samfunnsmessige konsekvenser.

Ved planlegging og drift av veger i influensområdet til drikkevannskilder enten det dreier seg om overflatevann eller grunnvann, må det tas spesielle hensyn. Hvis det dreier seg om vannverk godkjent etter drikkevannsforskriften, vil det alltid finnes beskrivelse av hvilke beskyttelsestiltak som gjelder. Dette er sentrale grunnlagsdokumenter for vegplanleggerens arbeid. Planleggeren må innarbeide nødvendig sikkerhet i forhold til drikkevannsinteresser både for anleggsfase og vegens driftsfase.

5.3 Påvirkning av biologisk mangfold

Alle kommuner er pålagt å registrere det biologiske mangfoldet. I registreringsmaterialet som er under innsamling, er vassdrag og vassdragsnære områder ofte klassifisert som de mest sårbare naturtyper i kommunene. Det satses nå store ressurser i mange kommuner på å bevare og videreutvikle vassdragene for friluftsliv og rekreasjon.

Veganlegg kan lett komme i konflikt med den økende interessen for å bevare det biologiske mangfoldet et vassdrag med tilliggende vegetasjon representerer. Dette betyr at sårbarheten hos dyre- og plantelivet både på land og i vann må vurderes i forhold til tiltakets virkninger.

Typiske konsekvenser for biologisk mangfold ved vegbygging i vassdragsområder er :

- Barrierevirkning for dyreliv langs vassdraget i tilfeller hvor veg krysser vassdrag og kantvegetasjon.
- Foringelse av gyteområder for fisk og reduksjon av fiskens vandringsmuligheter ved bygging av kulverter eller ved bekkelukking.
- Avskjæring av myr og våtmarksområder med særegent plante- og dyreliv.

Tips til planleggeren:

Innhent lett tilgjengelige data om vassdragene som berøres. Kommune, Fylkesmann, NVE og naturfaglige institusjoner er aktuelle kilder. Sørg så for at du selv har en grov oversikt over hvilke vannfaglige problemstillinger vegplanen kan reise.

6 Det vannrelaterte regelverk

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) er statlig forvaltningsorgan for vassdrag. Sammen med NVE har særlig Fylkesmann og kommune sentrale myndighetsoppgaver i tilknytning til planlegging og bygging av veganlegg som berører vassdragsinteresser. Krav til drikkevannskvalitet fastsettes av helsemyndighetene og kontrolleres av lokale Næringsmiddeltilsyn (en del av det fremtidige Mattilsynet). Det gjøres nå forberedende arbeid for implementering av EU's vanddirektiv i Norge. Det vannrelaterte regelverk vil dermed i fremtiden også bestå av elementer fra bindende internasjonale avtaler. Det er for tidlig å fastslå hvilken direkte innvirkning vanddirektivet vil få for planlegging og drift i vegsektoren.

6.1 Plan- og bygningsloven

Plan- og bygningsloven er en sektorovergripende lov for beslutninger om arealbruk. Loven har siden 1994 vært det eneste formelle grunnlaget for vegplanlegging.

6.1.1 Samarbeid fra tidlig planfase

Samarbeid og medvirkning i planleggingen er sentrale prinsipper i loven. Planmyndigheten og andre offentlige organer har en gjensidig samarbeidsplikt, jf. pbl §§ 9-3 og 10-1. (I saker der Statens vegvesen står for en del av oppgavene som planmyndighet i medhold av pbl § 9-4 gjelder lovens krav til planmyndigheten tilsvarende for Statens vegvesen)

Videre er det både i bestemmelsene om kommuneplanlegging (§20-2) og reguleringsplanlegging (§27-1 nr 1) krav om at planmyndigheten på et tidlig tidspunkt i planarbeidet skal søke samarbeid med offentlige myndigheter, organisasjoner mv. som har særlige interesser i planarbeidet.

Dette innebærer bl.a. at NVE og Fylkesmannen skal varsles om oppstart av og trekkes med i planarbeid som berører vassdrag eller vassdragsnære områder. "Vassdragsnære områder" er ikke noe eksakt begrep, men det er naturlig i denne sammenheng å foreta en avgrensning til områder som har direkte innflytelse på vassdraget (fysisk, kjemisk og biologisk).

Det vises for øvrig til:

- kap. 3.4.5 "Krav om plansamarbeid" i Håndbok 054 "Oversiktsplanlegging"
- kap 8 om "Planlegging og samarbeid" i veilederen "Veg og strandsoner"

6.1.2 Fylkesplan, Kommuneplan og reguleringsplan

Betemmelsene om behandling av fylkes(del)planer, kommune(del)planer og reguleringsplaner i Pbl (§§19-4, 20-5 og 27-1) pålegger planmyndigheten å innhente uttalelser fra berørte statlige organer (herunder NVE). Alle planer etter pbl som kan ha virkninger for vassdrag eller grunnvann skal sendes til NVEs regionkontor, (jf NVEs veileder 1/2002 s. 19).

Ved planlegging av vegtiltak som berører vassdrag er det i første rekke viktig å få avklart følgende med NVE:

- Om det er nødvendig med særskilt behandling etter vannressursloven eller om det er tilstrekkelig med planbehandlingen etter pbl. Avklaringen av om konsesjon er nødvendig bør fortrinnsvis skje i forbindelse med oversiktsplan (dvs fylkesdelplan eller kommune(del)plan) for tiltaket.
- Hvordan saksbehandling etter vannressursloven og plan- og bygningsloven skal samordnes, herunder på hvilket plannivå samordningen skal skje.

(Se for øvrig kap 6.1.4 nedenfor om samordning av behandling etter plan- og bygningsloven og vannressursloven)

I likhet med Fylkeskommune, nabokommuner og andre statlige fagmyndigheter kan NVE fremme innsigelse mot kommuneplan og reguleringsplan. Virkningen av en innsigelse er at kommunens planvedtak ikke vil være endelig. Dersom konflikten innsigelsen knytter seg til ikke blir avklart lokalt gjennom mekling mellom de involverte myndighetene, sendes planen til Miljøverndepartementet som avgjør om planen skal stadfestes eller om innsigelsen skal tas til følge.

6.1.3 Konsekvensutredning

I konsekvensutredninger er vanligvis vannressurser et eget tema. Men også andre utredningstema kan ha tilknytning til vassdrag/vassdragsnære områder. Eksempler er: Naturmiljø, dyreliv, planteliv, biologisk mangfold og landskap.

For vegtiltak som skal konsekvensutredes bør Vegvesenet beskrive prosjektets antatte konsekvenser for vassdrag i melding for tiltaket, slik at NVE ifm høringen av meldingen med forslag til utredningsprogram kan vurdere om tiltaket også utløser krav om konsesjonsbehandling iht. vannressursloven.. Konsesjonssøknad og konsekvensutredning har flere felles utredningskrav og en samordning her kan være effektivt for planprosessen. Konsesjonssøknad iht. vannressursloven er beskrevet nærmere i kap. 6.2 og vedlegg I.

6.1.4 Samordning av behandling etter plan- og bygningsloven og vannressursloven

I NVEs veileder 1/2002 s. 18 er det framhevet at planbehandling etter pbl i stor grad har til hensikt å ivareta de samme hensyn som konsesjonsbehandling etter

vannressursloven og at det derfor bør foretas en samordning av saksbehandlingen etter de to regelverkene.

Vannressursloven § 20 åpner for en samordning av tillatelser etter vannressursloven og andre lover. Etter denne bestemmelsen kan vassdragsmyndigheten (NVE), i forskrift eller i det enkelte tilfelle, fastsette at det ikke trengs konsesjon bl.a. for tiltak som er tillatt i reguleringsplan eller bebyggelsesplan etter plan- og bygningsloven. En forutsetning for å bruke denne samordningsbestemmelsen er at behandlingen etter pbl ivaretar de hensyn vannressursloven skal ivareta. Så lenge det ikke er fastsatt noen forskrift om samordning av tillatelser, vil NVE fastsette dette i de tilfellene det synes hensiktsmessig.

Dersom det kreves konsesjon etter vannressursloven, kan samordning skje ved at det gjennomføres parallell saksbehandling etter pbl og vannressursloven, f.eks. med felles kunngjøring av planforslag og konsesjonssøknad. Bestemmelsen om offentliggjøring av konsesjonssøknader i vannressursloven § 24 legger også til rette for slik samordning, i og med at hovedregelen her er at søknaden skal kunngjøres etter reglene i pbl § 27-1 nr 2 om kunngjøring av reguleringsplaner. Også slik form for samordning må avklares med NVE i det enkelte tilfellet.

6.1.5 Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag

Med hjemmel i pbl har Stortinget vedtatt rikspolitiske retningslinjer for planlegging innenfor en sone på 100m langs vernede innsjøer, elver og større bekker. Retningslinjene begrenser mulighetene for å iverksette tiltak med vassdragspåvirkning i denne sonen. Ved vurdering av konsesjonsplikt etter vannressursloven (se nedenfor) har det betydning om tiltaket ligger innenfor 100 m-sonen langs vernet vassdrag.

6.1.6 Rettslig bindende verneplaner etter pbl

Kommunene kan på eget initiativ vedta vern etter pbl gjennom kommunedelplan eller reguleringsplan. Vernebestemmelsene kan da være uttrykt gjennom reguleringsbestemmelser. Dette er i prinsippet like bindende som vern etter naturvernloven. Det er imidlertid enklere å oppheve et vernevedtak etter pbl.

6.1.7 Relevante forskrifter til pbl

- Forskrift om saksbehandling og kontroll i byggesaker
- Forskrift om konsekvensutredninger etter plan- og bygningslovens kap. VII-a

6.1.8 Relevante veiledere til plan- og bygningsloven

- Arealplanlegging i tilknytning til vassdrag og energianlegg. (Veileder nr. 3/1999-NVE)
- Oversiktsplanlegging – Veg og transportplanlegging etter plan- og bygningsloven (Håndbok 054 – Statens vegvesen)
- PBL-manual for vegplanleggere – 3. utgave (Misa 02/32 – Statens vegvesen).

Tips til planleggeren:

Skaff deg ”nye venner” hos kommune, fylkesmann og NVE. I samråd med disse kan du legge løpet for den mest effektive planprosess, hvor myndighetenes saksbehandling og medvirkning er innarbeidet i en hensiktsmessig tidsrekkefølge.

6.2 Vannressursloven

Vannressursloven har til formål ...å sikre en samfunnsmessig forsvarlig bruk og forvaltning av vassdrag og grunnvann... (§ 1).

NVE er statlig forvaltningsorgan for landets vassdrag. I tillegg til NVE, har fylkesmann, kommune, Sosial- og helsedepartementet og Norges geologiske undersøkelse vassdragsmyndighet i særskilte tilfeller. For vegplanleggeren fremstår NVE, Fylkesmann og kommune som de mest sentrale myndighetsaktører i forhold til vannressursloven. NVE har utarbeidet veilederen ”Behandling etter vannressursloven m.v. av vassdragstiltak og tiltak som kan påvirke vassdrag og grunnvann” (Veileder nr. 1/2002, NVE).

I vannressursloven er definisjonen av et vassdrag følgende: ...*alt stillestående eller rennende overflatevann med årssikker vannføring* ... Selv om deler av vassdraget er lukket, regnes det i sin helhet som vassdrag. Med årssikker vannføring menes at ...*vassdraget ikke tørker ut oftere enn hvert tiende år i gjennomsnitt*.... Hvis tiltakshaver er i tvil om et vannløp faller inn under definisjonen for et vassdrag, kan NVE bidra til avklaring.

For vegplanleggere og andre tiltaksplanleggere er det spørsmålet om konsesjonsplikt som er den sentrale problemstilling i forhold til vannressursloven. Gjennom en eventuell konsesjonssøknad blir tiltaket veiet opp mot de samfunnsmessige interesser knyttet til vassdraget, slik disse er nærmere avgrenset i lovteksten. Det er her viktig å merke seg at en veg også ivaretar samfunnsmessige interesser. NVE og fylkesmann samarbeider tett både ved vurdering av konsesjonsbehov og ved behandling av konsesjonssøknad. NVE har imidlertid den avgjørende myndighet i følge vannressursloven. Det finnes også eksempler på at fylkesmann benytter vannressurslovens konsesjonskrav for å belyse spørsmål som mangler tilstrekkelig forankring i annet lovverk. Dette kan bl.a. gjelde tiltak som berører våtmarksområder.

6.2.1 Lovbestemmelser om konsesjonsplikt

Etter vannressursloven § 8 første ledd kreves det konsesjon fra vassdragsmyndighetene for å ”iverksette vassdragstiltak som kan være til

nevneverdig skade eller ulempe for noen almenne interesser i vassdraget eller sjøen”.

”Vassdragstiltak” er definert i vannressursloven § 3 og omfatter:

- bygninger eller konstruksjoner i og over vassdraget (f. eks. bruer) og
- andre tiltak i vassdraget som etter sin art er egnet til å påvirke vannføringen, vannstanden, vassdragets leie eller strømmens retning og hastighet eller den fysiske og kjemiske vannkvaliteten på annen måte enn ved forurensning

Uttrykket ”allmenne interesser” skal ifølge lovforarbeidene tolkes vidt. Det er særlig ideelle eller ikke-økonomiske interesser som faller inn under begrepet. Noen eksempler på ”allmenne interesser” i denne sammenheng (jf veileder 1/2002) er:

- fiskens frie vandring i vassdraget,
- allmenn ferdsel,
- naturvern og biologisk mangfold,
- kultur- og landskapshensyn, og
- hensyn til flom og skred mv.

Videre kan vassdragsmyndigheten etter vannressurslovens § 8 annet ledd ”i forskrift eller i det enkelte tilfellet fastsette at et tiltak utenfor vassdraget som kan ha påtakelige virkninger for et vassdrag, må ha konsesjon”.

Andre forhold som kan utløse konsesjonsplikt er:

- Uttak og påvirkning av grunnvann, jf § 45. Ved vegplanlegging er det særlig påvirkning av grunnvannskvalitet og virkninger av lekkasjer ved tunneldrift som kan bli aktuelle tema. Vannressursloven åpner for å gi forskrift om grunnvannsforhold. Foreløpig mangler slik forskrift.
- Tiltak som medfører at vannføring i elver eller bekker blir mindre enn alminnelig lavvannføring i perioder av året, jf § 10.

6.2.2 Vurdering av konsesjonsplikt

I utgangspunktet er det tiltakshaver som må vurdere om det foreligger konsesjonsplikt etter vannressursloven. I og med at kriteriene i lovteksten gir rom for stor grad av skjønn og det pr. i dag heller ikke er utarbeidet forskrift med nærmere bestemmelser om hvilke tiltak som er konsesjonspliktige, vil en i stor grad være avhengig av at NVE vurderer konsesjonsplikten.

Ved planlegging av tiltak som påvirker vassdrag bør tiltakshaver, for eksempel representert ved vegplanlegger, ta tidlig kontakt med NVE's regionkontor (se vedlegg 2) og be om en vurdering av tiltakets stilling i forhold til konsesjonsplikt. NVE vil etter en slik forespørsel gi veiledning om den videre saksbehandling og oversende nødvendige dokumenter.

I NVE veileder 1/2002 er det sagt at NVE for å vurdere konsesjonsplikten for et tiltak, må ha en beskrivelse av tiltaket som må inneholde de samme punktene som en søknad, men i et forenklet omfang jf listen i vedlegg 1. NVE vil basere

avgjørelsen om konsesjonsplikt på tiltakshavers beskrivelse, innhentede kommentarer (fra f.eks. fylkesmannens miljøvernnavdeling og kommunen) og egne vurderinger.

Det antas at opplysningene vegvesenet legger fram ifm en oversiktsplan (kommuneplan eller fylkesdelplan) for et veganlegg, normalt vil være tilstrekkelige til at NVE kan vurdere konsesjonsplikten.

Som sagt er det i NVE veileder nr 1/2002, gitt uttrykk for at det bør foretas en samordning av saksbehandlingen etter vannressursloven og plan- og bygningsloven, jf omtalen i kap. 6.1.4.

For nærmere omtale av saksbehandling ved vurdering av konsesjonsplikt og saksbehandling for konsesjonssøknader etter vannressursloven, vises det til omtale i NVE veileder nr 1/2002, kap 3-5.

6.2.3 Eksempler på tiltak som kan utløse konsesjonsplikt:

Nedenfor er det gitt stikkord for typiske eksempler hvor konsesjonsplikt kan være aktuelt:

- Tiltak med potensial for direkte eller indirekte påvirkning av verneverdier innenfor 100m-sonen langs vernede vassdrag (rikspolitiske retningslinjer).
- Bekkeomlegging
- Tiltak som fører til endringer av bekkeleie (innsnevring, utvidelser, utfylling i bekkeleie). Typisk eksempel er bygging av brukar i elveleie/bekkeleie.
- Bekkelukking (uavhengig av lengde, dvs. også veikulvert).
- Helt eller delvis fjerning av kantvegetasjon.
- Konsentrerte utslipp av overvann og/eller takvann. NVE anbefaler bruk av basseng for sedimentasjon og fordøyning. NVE kan også bistå ved vurdering av eventuell konsesjonsplikt for utslippet.
- Tiltak som kan påvirke grunnvannskvalitet (f.eks. utslipp til grunnen ved infiltrasjon).
- Uttak av vann (til et eller annet formål, overføring til annet vassdrag etc.).
- Tiltak som virker inn på nydannelse av grunnvann, for eksempel tunneldrift.
- Tiltak utenfor vassdraget hvis ”påtagelig virkning” kan påregnes. Eksempel her er tørrlegging av myr.

Når det gjelder utslipp av overvann/takvann finnes det ingen klare holdepunkter for hvor store flater eller hvilke vannmengder som utløser konsesjonsplikt. Tiltakshaver må legge til grunn en skjønsmessig vurdering av resipientens/bekkens egenskaper og virkning av forventet overvannsavrenning.

Så lenge det ikke er gitt forskrift med nærmere beskrivelse av hvilke tiltak som utløser konsesjonsplikt og det ikke har festet seg noen forvaltningspraksis for anvendelse av konsesjonspliktreglene, vil Vegvesenet som sagt i stor grad måtte basere seg på avklaring med NVE i det enkelte tilfellet.

6.3 Myndighetsutøvelse iht. vannressursloven

NVE:

- Som statlig forvaltningsorgan for landets vassdrag har NVE en sentral myndighetsrolle iht. en rekke bestemmelser i vannressursloven. NVE har også hjemmel til å fastsette forskrifter. NVE har det overordnede forvaltningsansvar for vernede vassdrag (§§ 5, 32, 33).
- Konesjonspliktige tiltak (§ 8).

Der det er tvil om hvem som har myndighet, bør NVE kontaktes.

Fylkesmann:

- Kantvegetasjon - fritak fra opprettholdelse av naturlig vegetasjonsbelte (§ 11)
- Grunneiers vannuttak (§ 15).

Kommune:

- Vannets løp i vassdrag og infiltrasjon i grunnen (§ 7 i vannressursloven).
- Allmennhetens rådighet over vassdrag (§ 16 i vannressursloven).
- Fastsette bredden på kantvegetasjon (§ 11 i vannressursloven, samt pbl.).

Sosial- og helsedepartementet:

- Grunneiers rådighet – dvs. begrensninger av hensyn til fremtidig drikkevannsforsyning (§ 13 i vannressursloven).

NGU:

- Melding om grunnvannsboring (§ 46 i vannressursloven).

I forbindelse med vegplanlegging er det i hovedsak myndighetsrollen til NVE, fylkesmann og kommune som har betydning.

Et særpreg ved konsesjonsbehandling etter vannressursloven er at godkjenning kan bli gitt på betingelse av gitte vilkår. NVE vil i slike tilfelle gi en detaljert beskrivelse av vilkårene.

6.3.1 Praktiske erfaringer fra bruk av vannressurslovens konsesjonsbestemmelser.

Vannressursloven med tilhørende konsesjonsbestemmelser har virket siden 2001. Med utgangspunkt i egen kunnskap og opplysninger fra NVE kan erfaringene så langt oppsummeres i følgende punkter:

- Vassdragsmyndighet (først og fremst NVE) får ofte vegplanene fremlagt første gang ved offentlig ettersyn av reguleringsplan. NVE ønsker å delta i planprosessen i forkant av reguleringsplan.
- Samordning av planprosess gir økt effektivitet. Konsesjonsvilkår knyttet til vassdrag kan med fordel innarbeides i reguleringsbestemmelser. Dette gir en bedre oversikt over tiltakets virkninger og vil lette beslutningstakernes arbeid med å sette seg inn i planen.

- Tiltak som direkte berører vernede vassdrag vurderes strengt. I 100m-sonen langs vernede vassdrag har aktuelle verneverdier og brukerinteresser avgjørende betydning for om konsesjonsplikt gjøres gjeldende.
- Ved vurdering av konsesjonsplikt blir vegbygging vurdert på linje med et hvilket som helst tiltak. Ved vurdering av konsesjonssøknad tas det også hensyn til vegens samfunnsmessige betydning.
- NVE som vassdragsmyndighet vil i sterkere grad legge vekt på overvannshåndtering.
- Vegplaner står sentralt i NVE's miljøprogram.

6.3.2 Forskrifter til vannressursloven

- Forskrift om sikkerhet og tilsyn med vassdragsanlegg.
- Forskrift om hvem som har vassdragsmyndighet (NVE, FM, kommune, NGU). Det er sannsynlig at det etter hvert kommer flere forskrifter med hjemmel i vannressursloven.

6.3.3 Veiledere og retningslinjer til vannressursloven

- Behandling etter vannressursloven m.v. av vassdragstiltak og tiltak som kan påvirke vassdrag og grunnvann (NVE 2002).
- Grunnvann i vannressursloven – konsesjonsplikt og saksbehandling (under utarbeidelse hos NVE pr. mai 2003)

6.4 Naturvernloven

Vernevedtak av vassdrag etter naturvernloven gjelder foran reglene i vannressursloven og går foran både eldre og nyere planvedtak etter pbl.. Vassdragsvern kan også være uttrykt gjennom Stortingsvedtak eller annet lovverk enn naturvernloven. Eksempler er *Samlet plan for vassdrag*, *Verneplan for vassdrag* (verneplan I, II, III og IV) samt kommunedelplan og reguleringsplan. I *Verneplan for vassdrag* inngår 341 vassdrag. Det er fremlagt forslag om vern av mer enn 60 nye vassdrag.

Fylkesmannen har forvalteransvaret for vernede områder etter naturvernloven. Vernebestemmelsene i de respektive vernevedtak regulerer innholdet i vernet og vil i de fleste tilfeller stå sterkt i forhold til et forslag om tiltak som kan forringe objektet som er vernet.

Vedtak om vern etter naturvernloven går foran både eldre og nyere planvedtak etter plan- og bygningsloven. For bl a arbeid eller tiltak av vesentlig samfunnsmessig betydning kan Regjeringen gjøre unntak fra vernebestemmelsene etter § 23. For visse unntak er myndigheten delegert til fylkesmannen. Ved planlegging av tiltak som har innvirkning på områder eller forekomster som er vernet, bør en i en tidlig fase av planleggingen ta kontakt med fylkesmannen, for å få avklart

om anlegget er i strid med vernebestemmelsene. Spørsmålet om det kan gjøres unntak fra vernebestemmelsene bør avklares før det fattes planvedtak etter pbl.

6.5 Forurensningsloven

Forurensningslovens bestemmelser kommer særlig til anvendelse i forbindelse med vegens anleggsfase. Det kreves bl a tillatelse for virksomhet som innebærer overskridelse av det som er *vanlig forurensning fra midlertidig anleggsvirksomhet*. Hvorvidt, og for hvilke forhold det er behov for tillatelse bør søkes avklart med forurensningsmyndighetene (som regel fylkesmannen) i en tidlig fase, f eks ved behandlingen av oversiktsplan for tiltaket.

Utslipp i vegens driftsperiode er pr. 2002 ikke gjenstand for vurdering iht. forurensningslovens bestemmelser. Statens forurensningstilsyn (SFT) har imidlertid i den senere tid satt søkelyset på spredning av vegsalt og miljøgifter i overvann fra veg.

SFT, Fylkesmann og kommune har myndighet iht. forurensningsloven.

6.6 Annet relevant regelverk

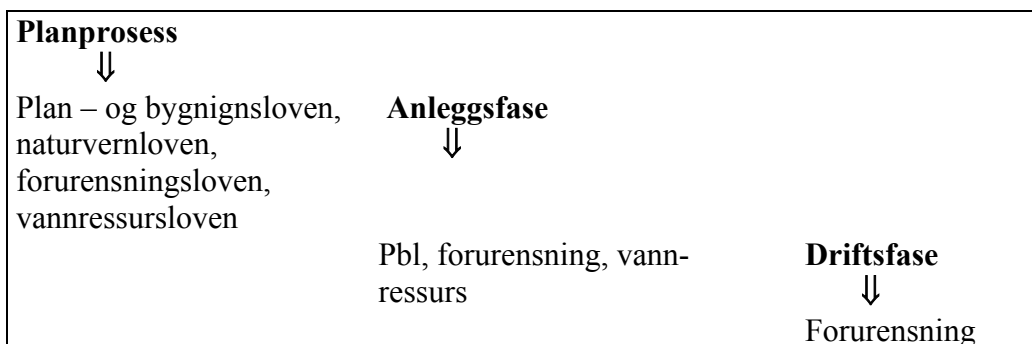
I planprosess for veganlegg nær vassdrag kan et stort antall lover, forskrifter og retningslinjer komme til anvendelse. I foreliggende dokument er beskrivelsen først og fremst konsentrert om regelverket som har betydning for planprosessens innhold og fremdrift. Flere lover som ikke er nevnt ovenfor vil ofte komme til anvendelse ved tiltaksføring nær vassdrag. Eksempler på disse er:

- Lakse- og innlandsfiskeoven (inkl. forskrifter)
- Næringsmiddeloven (inkl. drikkevannsforskrift)
- Friluftsloven.
- Kulturminneloven.
- Naboloven.
- Jordloven.

I likhet med vannressursloven vil disse lovene ofte komme til anvendelse på ulike nivåer i planprosessen.

7 Tidsakse for vannrelaterte spørsmål i planprosessen

I skjemaet nedenfor er det mest aktuelle vannrelaterte lovgrunnlaget angitt for de 3 hovedfasene i et vegprosjekt.

Med begrepet planprosess i skjemaet ovenfor menes også aktivitet før den formelle planprosessen starter. Drøftelser med den aktuelle forvaltningsmyndighet for vassdrag (vanligvis NVE, fylkesmann eller kommune) kan med fordel starte mens vegplanen er på skissestadiet. Slike drøftelser vil for eksempel kunne avklare hvilke barrierer eventuelle vernevedtak innebærer for tiltaket og om det er behov for konsesjon. Disse avklaringene vil forenkle og effektivisere den videre planprosess.

8 Vegplanleggerens hurtigveileder

- 1) Ta for deg et kart, helst M 711 i M 1:50.000, tegn inn aktuelle vegalternativer og noter hvilke vassdrag vegen krysser eller går langs. Dann deg et bilde av hva slags vassdrag dette er (bekk eller elv, størrelse på nedslagsfelt etc.).
- 2) Ring kommunens miljøvernrådsgiver, landbrukssjef eller tekniske etat og få innspill til status for disse vassdragene/bekkene (forurensningssituasjon, vern, fiskeinteresser, brukerinteresser for øvrig etc.). Bruk kartet under telefonsamtalen og noter momenter som fremkommer.
- 3) Ring NVE's regionkontor (se vedlegg 2) og spør om NVE har et relevant datagrunnlag for vassdraget. Noter hvilke opplysninger NVE har (vannføring, gjennomførte vassdragstiltak, flomfare osv.). Be om å få tilsendt en liste over hvilke opplysninger NVE trenger for å vurdere konsesjonsplikt.
- 4) Be om et samordningsmøte med NVE, fylkesmann og kommune. Temaet på møtet bør være å finne løsninger som i størst mulig grad ivaretar allmennhetens interesser og samtidig er teknisk-økonomisk gjennomførbare.
- 5) Hvis vegplanen medfører mange ulike tiltak i flere vassdrag kan du foreslå at det lages en vannfaglig utredning for vegprosjektet. Utredningen må dekke alle vassdragsrelaterte tiltak og gi svar på alle spørsmål som naturlig ville hørt hjemme i en konsesjonssøknad.
- 6) Hvis det i følge NVE kreves konsesjonsplikt, må det vurderes om søknaden skal utformes straks eller om dette skal samordnes med konsekvensutredning eller reguleringsplan. Konferer med planmyndighet og vassdragsmyndighet (NVE) om hvor i planprosessen det er mest effektivt å utforme konsesjonssøknaden.
- 7) Husk å ta med spesielle forhold knyttet til veg tunneler og massedeponier i hele prosessen ovenfor.

Vedlegg 1. Innholdet i søknader om konsesjon.

NVE har utarbeidet en liste over hvilke opplysninger som bør følge en søknad om konsesjon etter § 8 i vannressursloven. Oppstillingen er gjengitt nedenfor (sitat fra NVE Veileder 1/2002).

4.1 Innholdet i søknader om tillatelse

NVE kan kreve de opplysningene som er nødvendig for sakens behandling, jf. § 23 andre ledd. Med utgangspunkt i denne bestemmelsen krever NVE at søknader om konsesjon etter vannressursloven §8 skal omfatte følgende opplysninger i den grad det er av betydning for å beskrive tiltaket og dets virkninger:

- a) Tiltakshavers og tiltakets navn.
- b) Kort beskrivelse av hva det søkes om
- c) Beskrivelse av det berørte vassdraget og eksisterende vesentlige tiltak som berører vassdraget eller grunnvannet i det aktuelle området, herunder:
 1. Kart i målestokk 1:50.000 og, der disse finnes, 1:5000 over berørte nedbørfelt, vassdrag, grunnvannmagasin og landarealer med tiltaket inntegnet.
 2. Hydrologiske grunnlagsdata (størrelse på nedbørfelt (km²), midlere års- og månedsvannføring, alminnelig lavvannsføring). Ved tiltak som forutsetter kontinuerlig uttak, må lavvannføringen dokumenteres spesielt.
- d) Beskrivelse av tiltaket, av fordelene med tiltaket og begrunnelse for valgt løsning. Alternative løsninger bør beskrives. Nødvendige tegninger, beregninger, modelleringer og grunnlagsdata vedlegges eller gjøres tilgjengelige. Driftsopplegget må beskrives. Tiltakene må være tegnet inn på kart nevnt under c).
- e) Beskrivelse av forholdet til rettighetshavere.
- f) Beskrivelse av tiltakets status i forhold til Verneplan for vassdrag, Samla plan for vassdrag og planer i henhold til plan- og bygningsloven, av kontakt med kommunale- og andre myndigheter og av hvordan søknads-/meldeplikt etter annet lovverk, herunder kulturminneloven, lakse- og innlandsfiskeloven og forurensningsloven er ivaretatt.
- g) Beskrivelse av de hydrologiske endringene i normale og ekstreme år og gjennom året, bl.a. vannførings- og vannstandsendinger, restvannføringer, tørrlegging/neddemming av areal, grunnvannsforhold, vanntemperatur, isforhold, strømningsforhold. Nødvendige beregninger/modelleringer vedlegges eller gjøres tilgjengelig.

h) Beskrivelse av tiltakets virkninger på:

1. Landskap og naturverdier, for eksempel geologiske verdier, vegetasjon, kantskog, flommark, grusøyrrer, våtmark og myr, fauna (inkl. fugl, amfibier, insekter og fisk) og flora knyttet til vassdraget. Biologisk mangfold dvs. viktige naturtyper eller arter med vekt på sårbare eller truede arter (rødlistearter) må omtales spesielt
2. Berørte brukerinteresser, herunder ferdsel, fiske og friluftsliv.
3. Vannforsyningsinteresser.
4. Faste kulturminner (automatisk fredede og verneverdige kulturminner) og kulturmiljøer.
5. Jordbruk, skogbruk, reindrift, utmarksnæringer og annen næringsvirksomhet.
6. Flom og erosjon.
7. Forurensning og resipientforhold.
8. For samiske bruks- og bosetningsområder må det også gis en beskrivelse av virkninger på: Samisk kultur, med samfunn og næringer (for eksempel fiske, jordbruk, utmarksnæringer, kulturutøvelse).

i) Avbøtende tiltak, så som minstevannføring, terskler, landskapspleie eller lignende må diskuteres

Dersom et tiltak kan volde vesentlige skader eller ulemper må aktuelle alternativer, som har en annen lokalisering, andre tekniske løsninger eller en annen utforming, være utredet eller diskutert, jf. Vannressursloven § 23 tredje ledd.

Ovenstående opplisting passer dårlig for grunnvannsuttak, det er derfor lagt en egen spesifisering for dette, jf. KTV-notat 14/2002. Opplistingen kan også passe dårlig for en del andre tiltak. Den må da brukes så langt den passer.

Søknader som kommer inn under bestemmelsene i pbl om konsekvensutredninger, følger det regelverket.

Kravet til innhold i en søknad vil være avhengig av tiltakets art og størrelse. For å sikre at den inneholde de nødvendige opplysningene for den videre saksbehandling, ber NVE normalt om et søknadsutkast for kvalitetssikring før en endelig søknad sendes inn.

Vedlegg 2. Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE). Regional organisering - adresser

Direktoratets hovedkontor ligger i Oslo. Landet er delt inn i 5 regioner, og alle henvendelser i forhold til konsesjonsplikt og konsesjonsbehandling iht. vannressursloven skal rettes til respektive regionkontor.

Hovedkontor

Norges vassdrags- og energidirektorat, Postboks 5091 Majorstua, 0301 Oslo
Tlf. 22959595

Hovedkontoret bistår regionkontorene ved vurdering av konsesjonsplikt og behandling av konsesjonssøknader.

Avdeling for vannressurser, seksjon Plan og miljø avgjør om et tiltak må ha tillatelse etter vannressursloven (konsesjonssøknad).

Avdeling for Konsesjon og tilsyn, seksjon Vassdragskonsesjon behandler konsesjonssøknader.

Regionkontorer

- Region Midt-Norge.

Helgeland, Nord- og Sør-Trøndelag, og Nordmøre.

Regionkontor i Trondheim. Vestre Rosten 81, 7075 Tiller. Tlf: 72896550

- Region Nord

Nordland nord for Saltfjellet, Troms, Finnmark og Svalbard.

Regionkontor i Narvik. Postboks 394, 8505 Narvik. Tlf. 76923350

- Region Vest

Hordaland, Sogn og Fjordane, Sunnmøre og Romsdalregionen.

Regionkontor i Førde. Postboks 53, 6801 Førde. Tlf. 57833650.

- Region Sør

Buskerud, Vestfold, Telemark, Aust-Agder, Vest-Agder og Rogaland.

Regionkontor i Tønsberg. Postboks 2124 3103 Tønsberg. Tlf. 33372300.

- Region Øst

Østfold, Akershus, Oslo, Hedmark og Oppland.

Regionkontor i Hamar. Postboks 4223, 2307 Hamar. Tlf. 62536350